

30 anys de la Llei d'Espais Naturals.
Gestió, recerca i governament

18 de juny de 2015

Institut d'Estudis Catalans, Barcelona

La recerca i el seguiment de la biodiversitat en els espais naturals: elements de diagnosi i reptes

Jordi Camprodon i Gerard Bota – Àrea de Biodiversitat - CTFC

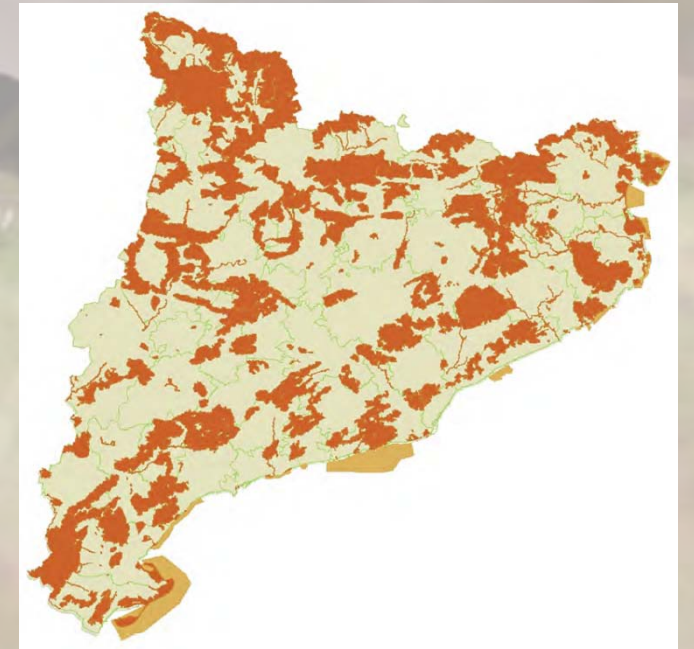
Informació sobre biodiversitat en els espais naturals de protecció especial (ENPE)

Marc de referència

Parc Natural (Llei 12/1985 d'Espais Naturals)

“espai que presenta valors naturals qualificats la protecció dels quals es fa amb l'objectiu d'aconseguir la **conservació** d'una manera compatible amb l'aprofitament ordenat de llurs recursos i l'activitat de llurs habitants”

- Conveni per a la diversitat biològica de les Nacions Unides (CBD).
- Estratègia de la Unió Europea per a la biodiversitat fins al 2020.
- Directives comunitàries
- Legislació a escala estatal, nacional i d'ENPE

Informació sobre biodiversitat als ENPE

Qui genera la informació? Qui l'utilitza?

RECERCA

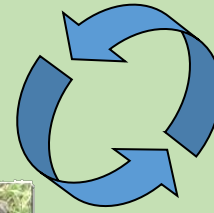
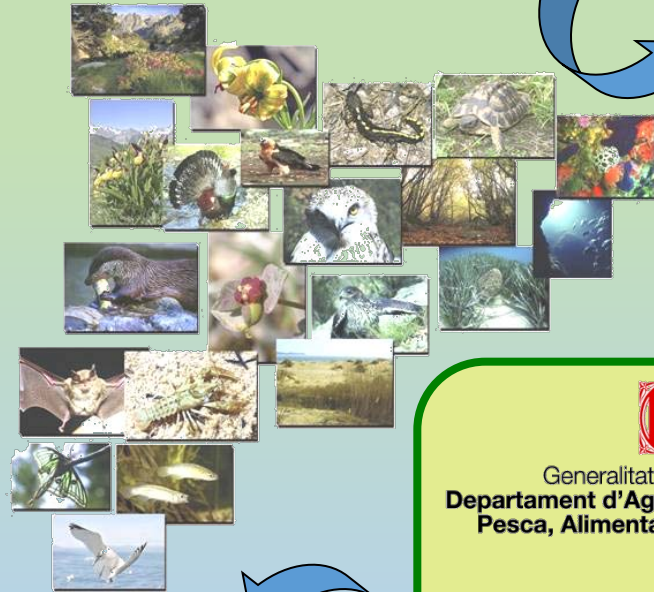

CREAF
CENTRE TECNOLÒGIC FORESTAL DE CATALUNYA

Museu de Granollers

U B Universitat de Barcelona

Etc.

ONG'S

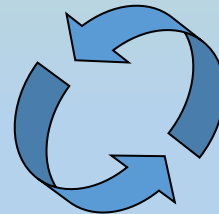
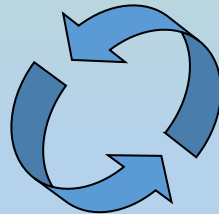
Institut Català d'Ornitologia

SOCIETAT CATALANA D'HERPETOLOGIA
www.soccathep.org

Etc.

ADMINISTRACIONS

Generalitat de Catalunya
Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural

Diputació Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament de Territori i Sostenibilitat

MINISTERIO DE AGRICULTURA, ALIMENTACIÓN Y MEDIO AMBIENTE

Informació sobre biodiversitat als ENPE

Com es cuina?

PLANIFICACIÓ I PRESA DE DECISIONS

1. La recerca als ENPE

Estudis de recerca bàsica i recerca aplicada, a curt o a llarg termini.

Autoria

Realitzada per centres de recerca i universitats, generalment vinculada a projectes amb finançament.

Naturalistes, ONG amb o sense finançament propi o de l'ENPE i consultors, generalment encarregats per l'ENPE.

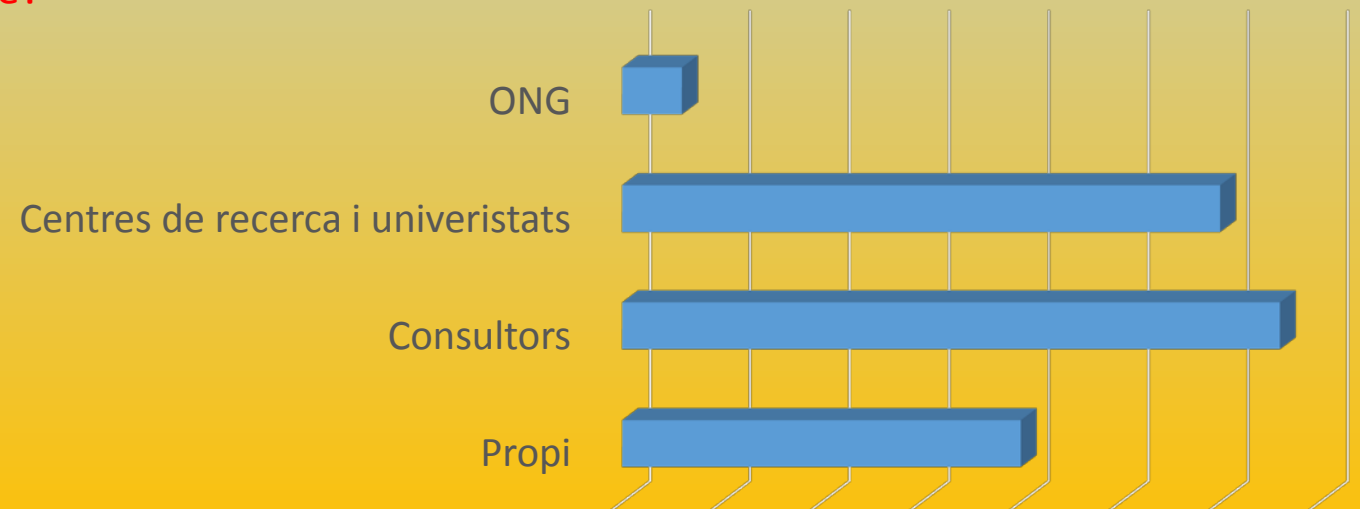
Reglamentada i autoritzada per l'ENPE.

Transferència de resultats a l'ENPE.

} Sempre?

Avaluació de l'impacte de la recerca en la gestió de l'ENPE

Autoria dels estudis, n = 4 ENPE

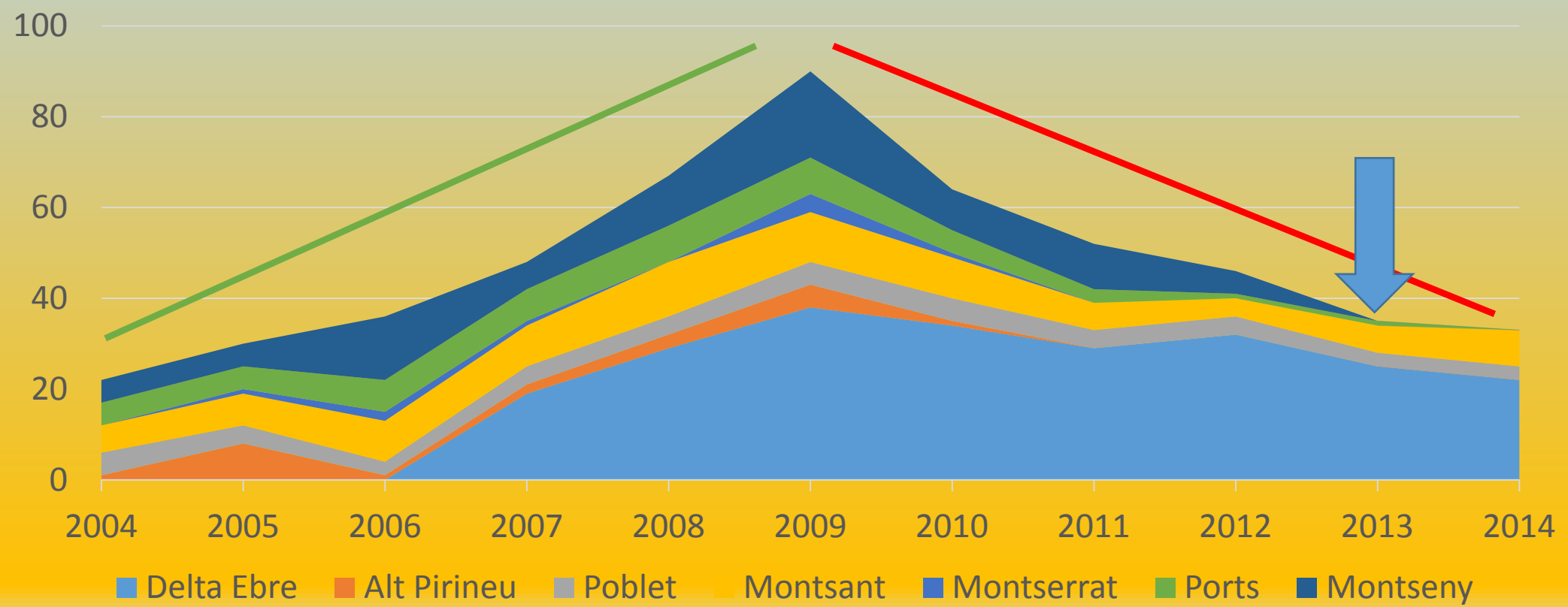

La informació sobre la recerca efectuada als ENPE no és sempre fàcilment accessible o sintetitzada (per exemple via Web).

Realització d'estudis d'interès per als ENPE com a base per al coneixement i la presa de decisions en la gestió

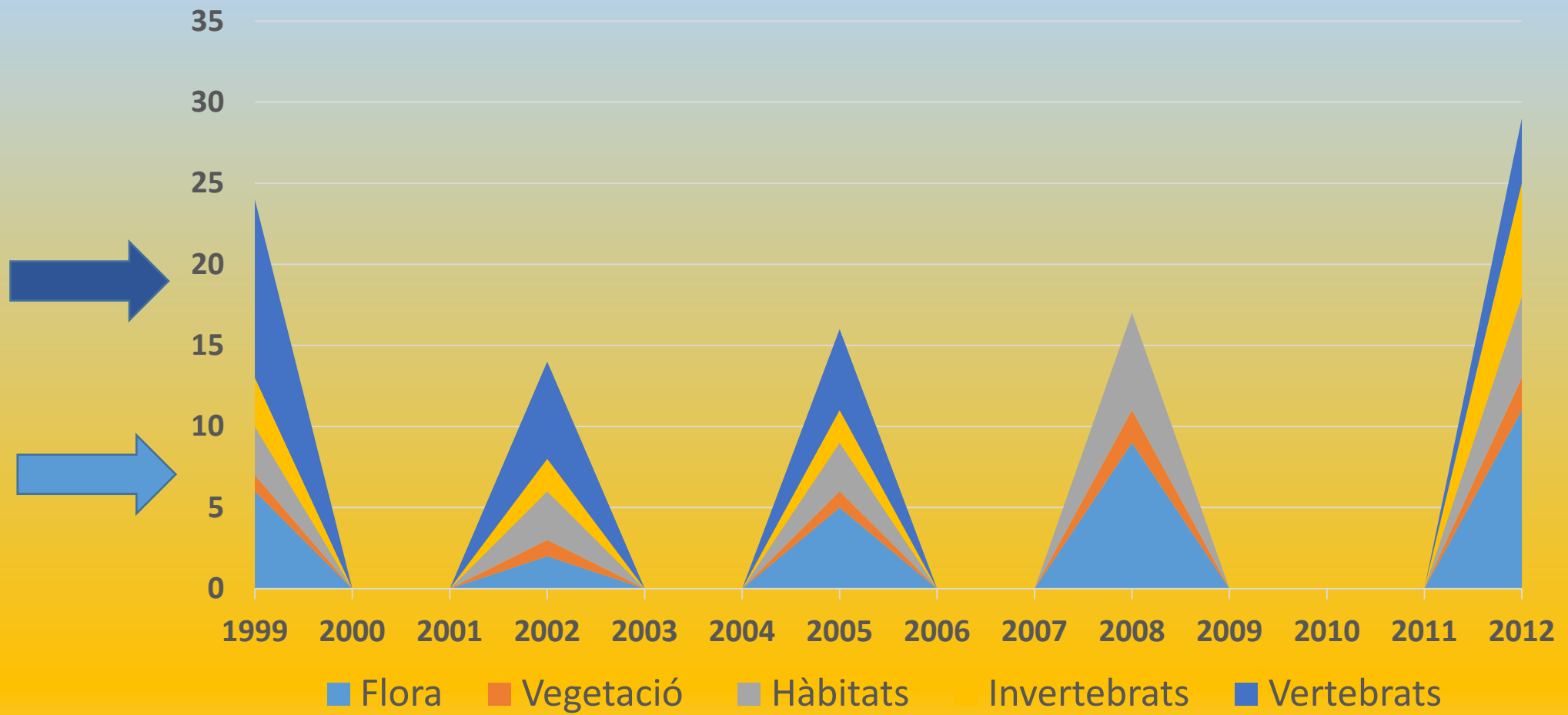
Estudis propis o encarregats pels ENPEs, n=7

Estudis externs

Monografies del Montseny

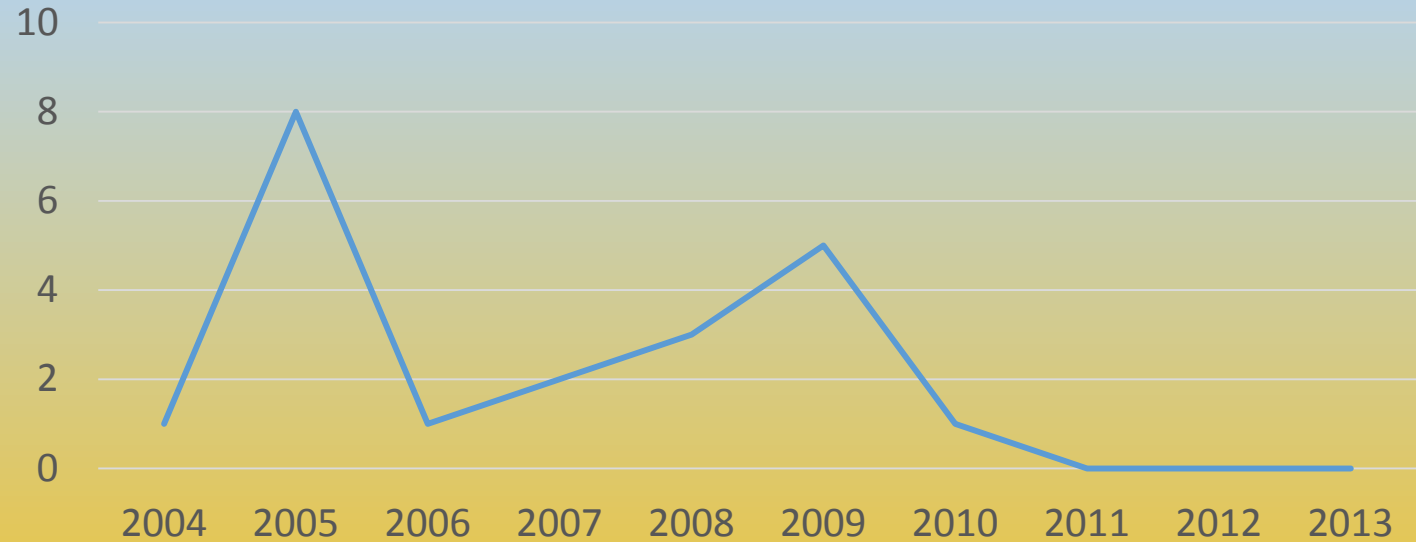
1. La recerca als ENPE

Tipologia d'estudis

- Estudis propis o encarregats per l'ENPE com a base per al coneixement i la presa de decisions en la gestió.
- Estudis externs amb beneficis directes o indirectes per l'ENPE.

Nombre d'estudis realitzats al PNAP des de la seva creació

Estudis de coneixement bàsic

Estudis aplicats a la gestió

Accions de millora del coneixement

Estudis de coneixement bàsic

El primer pas per a la conservació efectiva d'espècies i hàbitats

Llistats d'espècies

Distribució (cartografia)

Catàlegs complerts

Abundància

Distribució ecològica

Tendències poblacionals

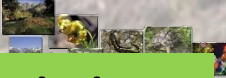
Moltes accions, sobretot les més relacionades amb l'inventari o distribució d'elements de la biodiversitat, han estat promogudes directament per l'òrgan gestor.

Altres accions han sorgit de la iniciativa d'universitats, centres de recerca, altres administracions o entitats no governamentals.

Exemple d'estudis de coneixement bàsic (PNAP)

any	Estudi	Personal
Hàbitats i ecosistemes		
2005	Inventari dels Hàbitats d'Interès Comunitari i d'Hàbitats d'Interès Especial pel Parc	Propi
2009	Connectivitat als rius del Parc	Consultora
Flora i vegetació		
2005	Llista de Flora d'Interès Especial del Parc	Propi
2005-2013	Catàleg de flora vascular del Parc	Propi
2005-2009	Estudis d'espècies rares i invasores (3)	Consultora
Fauna		
2004	Diagnosi de les poblacions de peixos al Parc.	Consultora
2005	Catàleg de fauna vertebrada del Parc.	Propi
2005	Llista de Fauna Vertebrada d'Interès Especial del Parc.	Propi
2005-2013	Estudi d'espècies amenaçades i problemàtiques (7)	Consultores i centres de recerca
2008	Estudi i seguiment d'Odonats del Parc	ONG
2009	Primer catàleg de les papallones diürnes del Parc.	ONG
2008	Catàleg dels quiròpters del Parc.	Centres de recerca

2. El seguiment de la biodiversitat als ENPE

Un cop coneguts els elements d'interès de l'ENPE és el moment de decidir els programes de seguiment a prioritzar.

Programa de seguiment: “Sistema de presa estandarditzada de dades poblacionals i/o demogràfiques d’una mostra d’hàbitats i espècies d’una zona determinada”.

2.1. Programes d’ampli abast (local, nacional, estatal, europeu)

2.2. Programes específics encarregats per l’ENPE

Divulgació de la informació

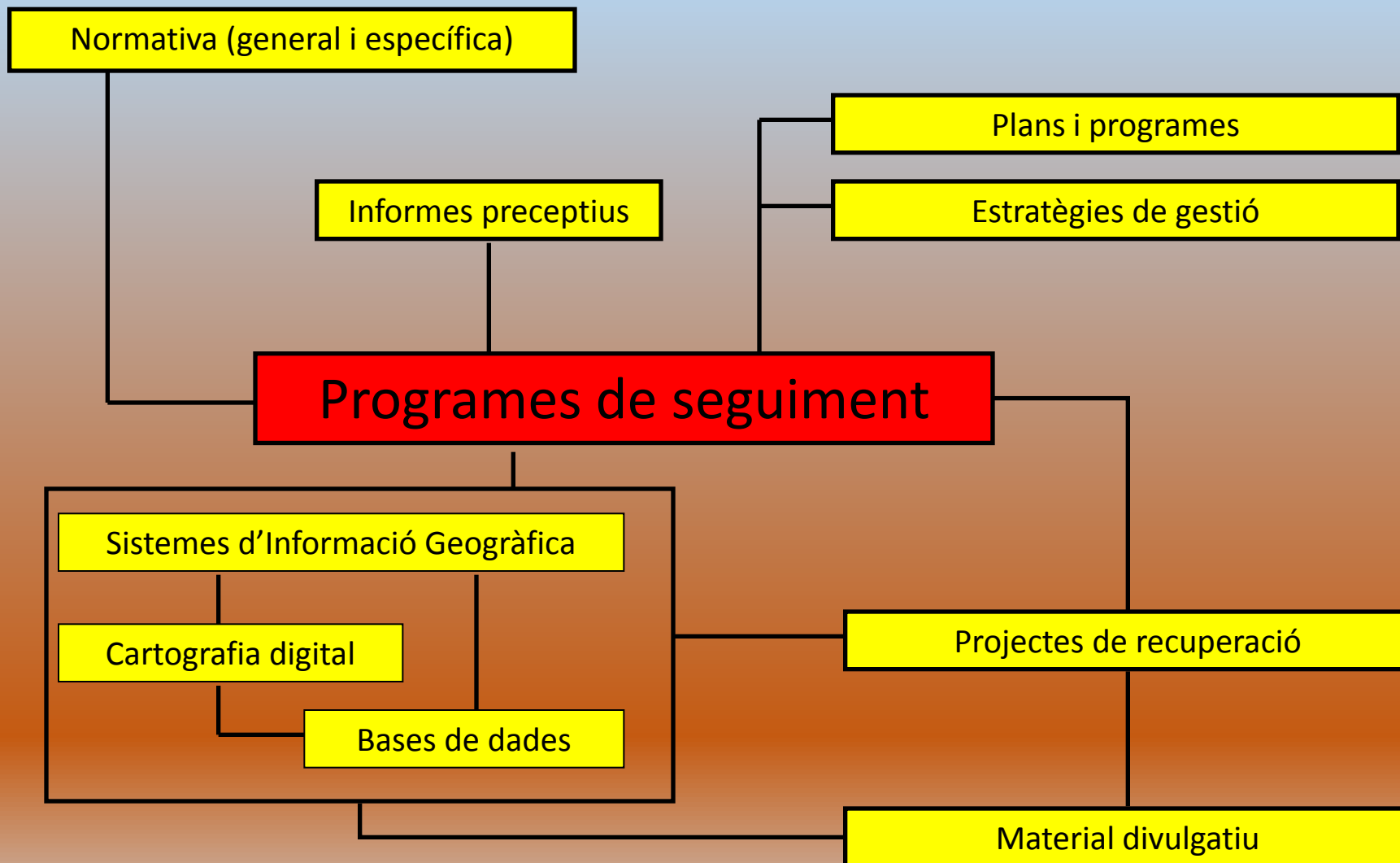

Presa de decisions en la gestió

2. El seguiment als ENPE

2. Programes de Seguiment de la Biodiversitat

Relació dels programes de seguiment amb els diferents instruments de gestió

Quins seguiments de la biodiversitat tenim?

Programes d'ampli abast (local, nacional o supranacional)

CBMS (Catalan Butterfly Monitoring Scheme)

OB (Odonats Bioindicadors)

SARE (Programa de Seguiment d'Amfibis i Rèptils d'Espanya)

SOCC (Seguiment d'Ocells Comuns a Catalunya)

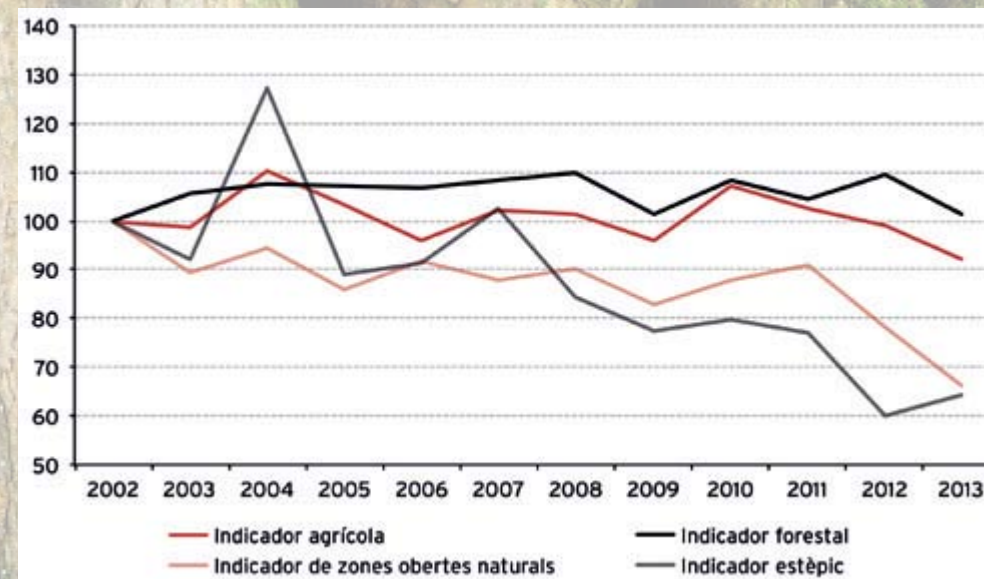
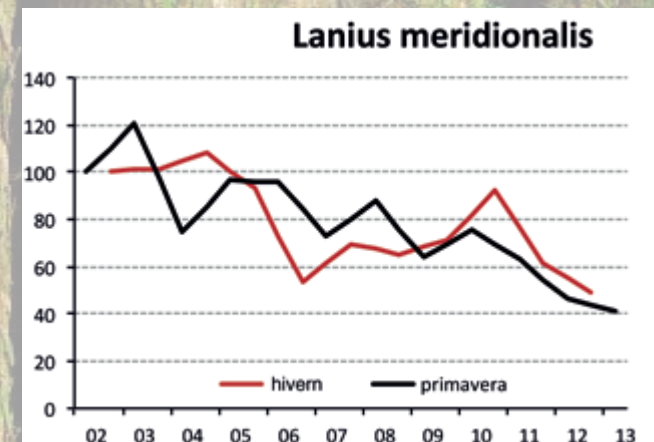
SYLVIA (Xarxa d'estacions d'anellament amb esforç constant)

MIGRACIÓ (campanyes d'anellament d'ocells en llocs espials)

SEMICE (Seguiment de Micromamífers Comuns d'Espanya)

QuiroRius (Seguiment de Ratpenats Aquàtics a Catalunya)

Ornitho.cat: portal web de dades d'ocells, mamífers, amfibis, rèptils, libèl·lules, papallones diürnes i cigales de Catalunya

Molta d'aquesta informació està proporcionada per voluntariat (ciència ciutadana).

Altres elements assimilables al seguiment

El **Banc de dades de biodiversitat de Catalunya** recull informació sobre les espècies identificades a Catalunya a partir de dades de distribució, ecologia, biologia, graus d'amenaça, raresa o endemicitat.

El **Catàleg de flora amenaçada de Catalunya (2008)** inclou més de 180 espècies en perill o vulnerables. Procés d'ampliació, per incloure-hi espècies de **fongs, líquens i briòfits**.

Catàleg de fauna amenaçada (en procés).

Atles d'ocells (ICO). En marxa el tercer 15 anys després del segon.

La **Cartografia dels hàbitats a Catalunya** basada en la interpretació i l'adaptació de la classificació d'hàbitats de la Unió Europea del CORINE *Biotopes Manual*.

Cartografia d'espècies d'interès per a la conservació (Cartobio)

Inventari de boscos singulars de Catalunya.

Inventari Ecològic i Forestal de Catalunya (IEFC).

Sistema d'Informació dels Boscos de Catalunya (SIBosC).

Sitxell. Sistema d'Informació Territorial de la Xarxa d'Espais Lliures de la Província de Barcelona Aplicació a escala municipal. En prepració base de dades conjunta amb la XPN.

**Generem una gran quantitat d'informació sobre biodiversitat (i altres camps del coneixement).
Els ENPE tenen capacitat suficient assimilar i integrar com a elements de coneixement i conservació?**

1. El seguiment als ENPE

Programes específics encarregats per l'ENPE

Recursos humans i materials limitats: **prioritzar** els elements de biodiversitat a seguir.

Criteri 1: Raresa. Elements rars a una **escala geogràfica més gran** i alhora tenen al ENPE una part significativa de les poblacions.

Criteri 2. Amenaça. Segons catàlegs, llistes i llibres vermells, Atles.

Criteri 3. Nivell de protecció. Gaudeixen d'una protecció legal d'alt nivell:

- Annexos II i IV de la Directiva Hàbitats (92/43/CEE)
- Annex I de la Directiva Ocells (2009/142/CE)
- Categoria En Perill o Vulnerable del Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades (Reial Decret 139/2011)
- Categories A i B de fauna de la Llei de protecció dels animals (Decret Legislatiu 2/2008)
- Categories En Perill (Annex I) o Vulnerable (Annex II) del Decret de Flora Amenaçada de Catalunya (Decret 178/2008).

Criteri 4. Valor indicador de processos i sistemes en risc. Els indicadors ens informen de les conseqüències dels canvis en els ecosistemes. Idealment han de ser:

- Ecològicament rellevants i sensibles als canvis
- De mesura i interpretació senzilla
- Capaços d'admetre un seguiment a llarg termini
- Àmpliament distribuïts

Criteri 5. Espècies clau. Actuen com espècies clau en els ecosistemes (per la seva capacitat transformadora del medi, per ser espècies presa bàsiques, per ser grans depredadors,...).

Criteri 6. Al·lòctones. Suposen un risc ecològic per als ecosistemes locals pel fet de ser espècies exòtiques amb elevat potencial invasor.

Criteri 7. Importància socioeconòmica. Caça, pesca, turisme, agricultura, ramaderia, apicultura, silvicultura, etc.

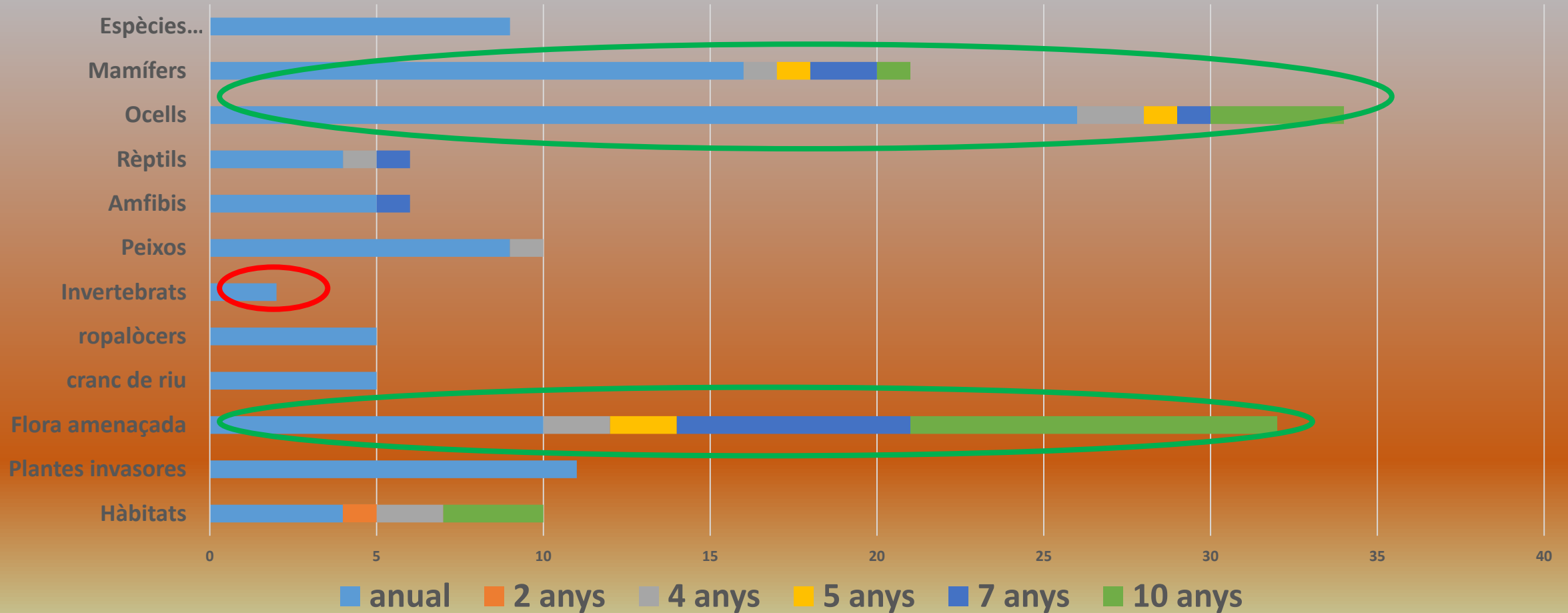
1. El seguiment als ENPE

Programes específics encarregats per l'ENPE

2. Programes de Seguiment de la Biodiversitat

Periodicitat dels seguiments d'elements de biodiversitat, n= 8 ENPE

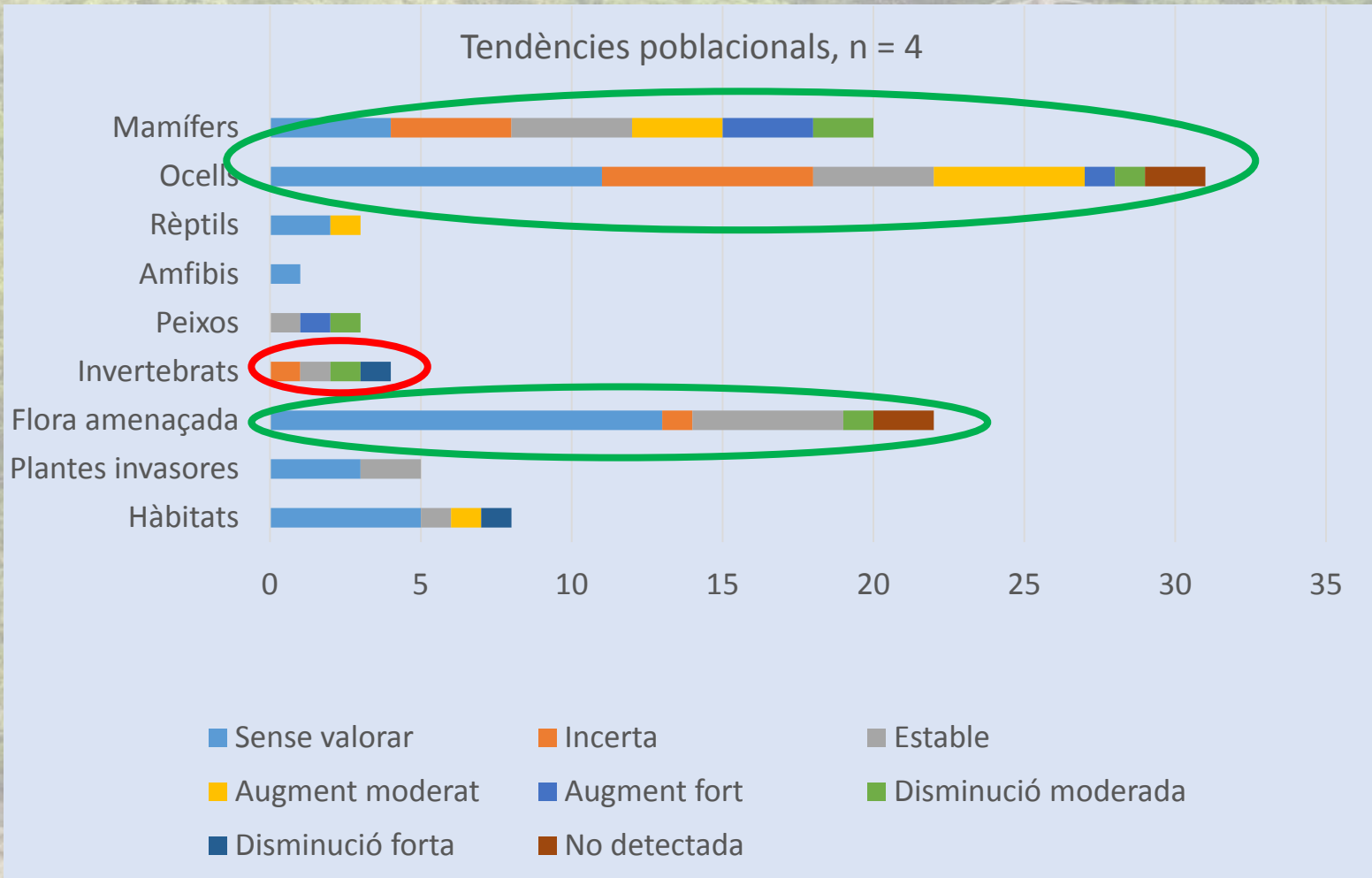
1. El seguiment als ENPE

Programes específics encarregats per l'ENPE

Traducció del seguiment en estimació de tendències poblacionals

Programa TRIM (www.cnbs.nl), software més utilitzat a Europa per calcular tendències biològiques.

Tipologies de les possibles tendències calculades pel programa TRIM	
Tendència	Explicació
Augment fort	Increment significatiu de més de 5% anual (5% significa que la població es dobla en 15 anys).
Augment moderat	Increment significatiu de menys de 5% anual.
Estable	No hi ha increments o decreixements significatius, però és cert que la tendència és menor del 5% anual.
Incert	No hi ha increments o decreixements significatius, però no és cert que la tendència és menor del 5% anual.
Disminució moderada	Decrement significatiu de menys de 5% anual.
Disminució forta	Decrement significatiu de més de 5% anual (5% significaria que la població es redueix a la meitat en 15 anys).

2. Programes de Seguiment de la Biodiversitat

Programes de Seguiment de la Biodiversitat

Programes de seguiment per elements d'interès específics encarregats pels ENPEs

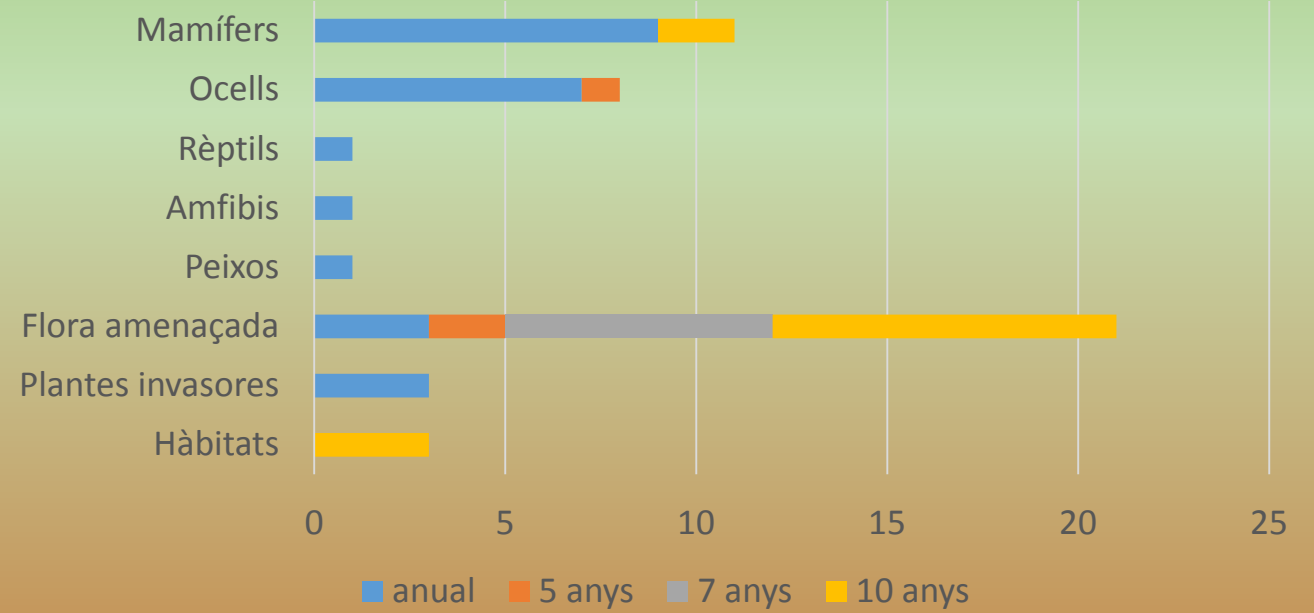
PN del Delta de l'Ebre

Cens ocells hivernants: 3 setmanes

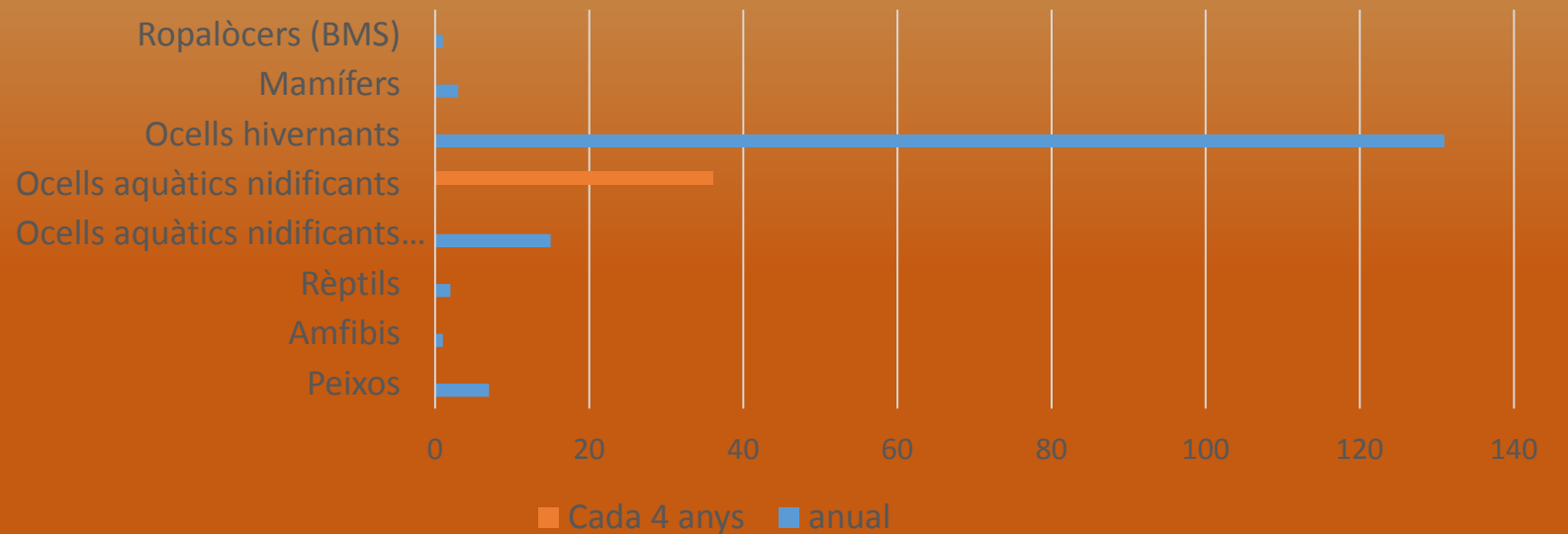
Ocells nidificants: 2 mesos i mig equip de 5 persones (Parc) més voluntaris.

Continuïtat malgrat la crisi.

Periodicitat dels seguiments al PNAP

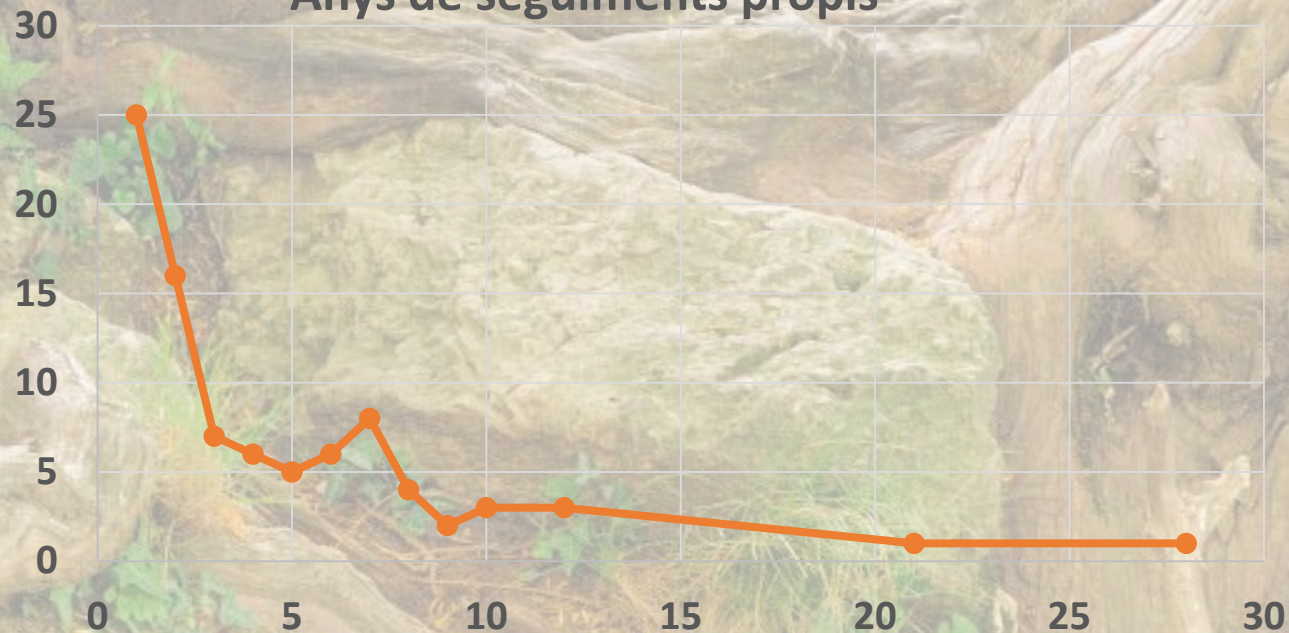

Seguiments periòdics de fauna al PNDE

Anys de seguiments propis

La majoria de seguiments propis han estat puntuals (1 o pocs anys) o fa pocs anys que es fan

Remarcant el suport de voluntariat i de d'estudiants en practiques o en TFG o de màster i ciencia de la ciutadania (cit&science).

Manca de recursos per aplicar programes de seguiment.

El suport de les bases de dades als programes de seguiment

Vulcà. Gestió de la base de dades de fauna

Entrada de dades | Consultes

- Vertebrats ▶ Citacions de vertebrats
- Invertebrats Programes de seguiment ▶
  - Pesques elèctriques
  - Amfibis
  - Aus ▶
  - Mamífers ▶
    - Conill
    - Carnívors
- Sortir Programes de recuperació ▶

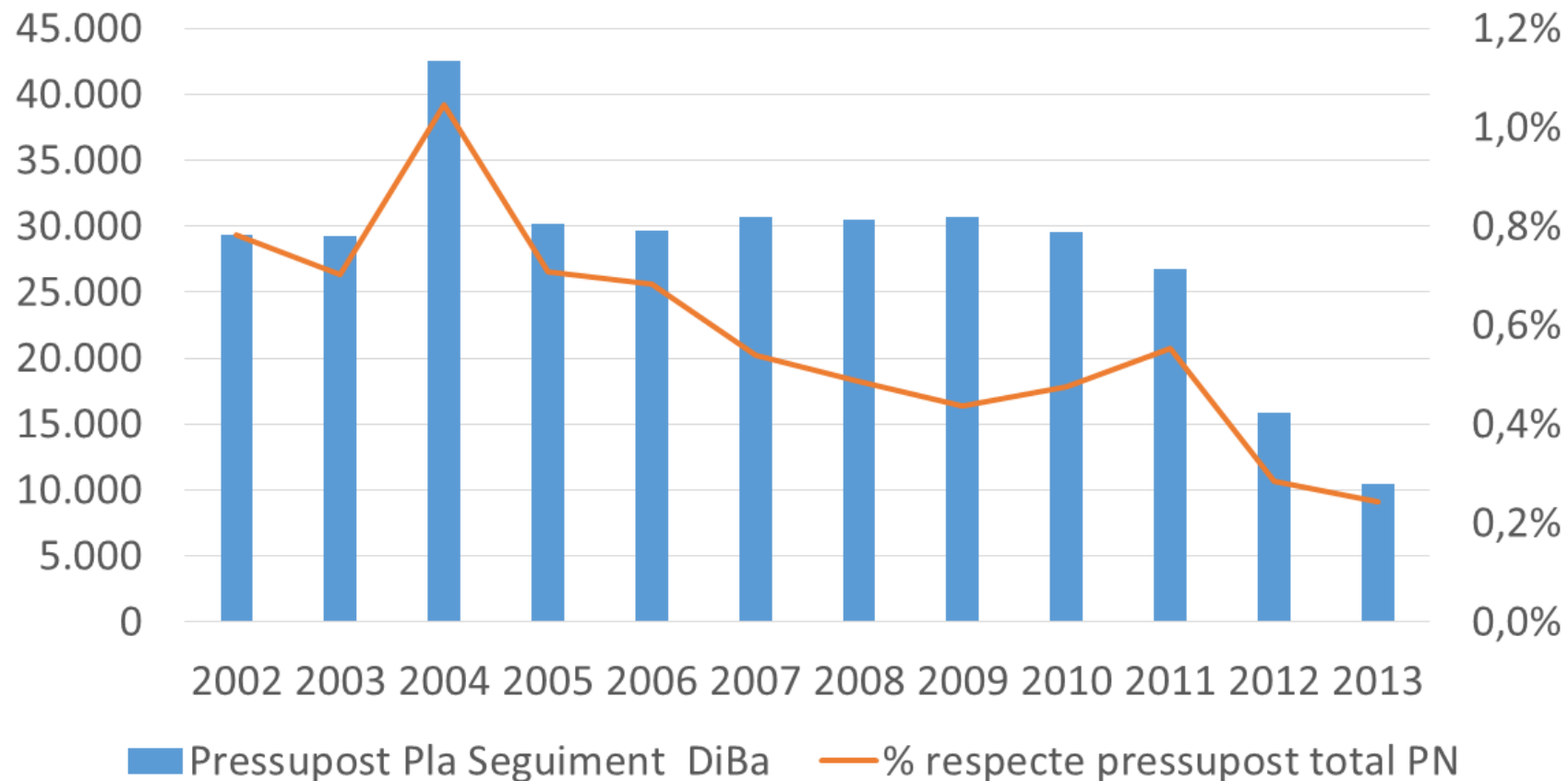
Vulcà. Gestió de la base de dades de fauna

Entrada de dades | Consultes

- Vertebrats ▶ Citacions de vertebrats
- Invertebrats Programes de seguiment ▶
- Sortir Programes de recuperació ▶
  - Cabirols

Pressupost Pla de seguiment PN Montseny

Font: memòries Parc Natural del Montseny

3. Traducció del Seguiment de la Biodiversitat en Accions de Conservació

3. Planificació i gestió

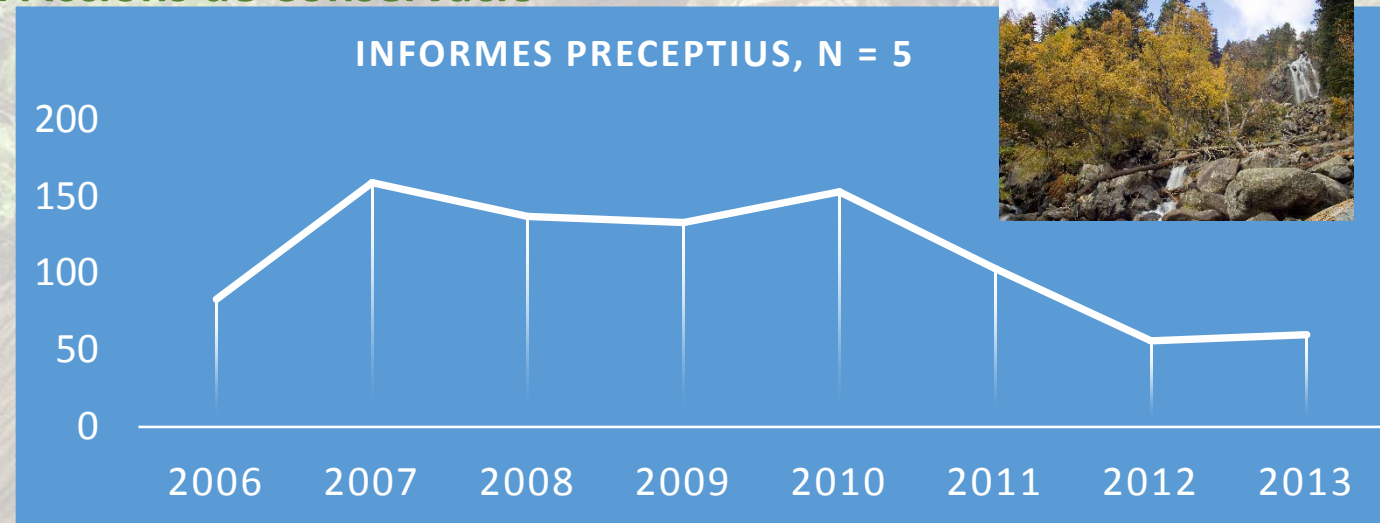
Conservació preventiva

Conservació activa

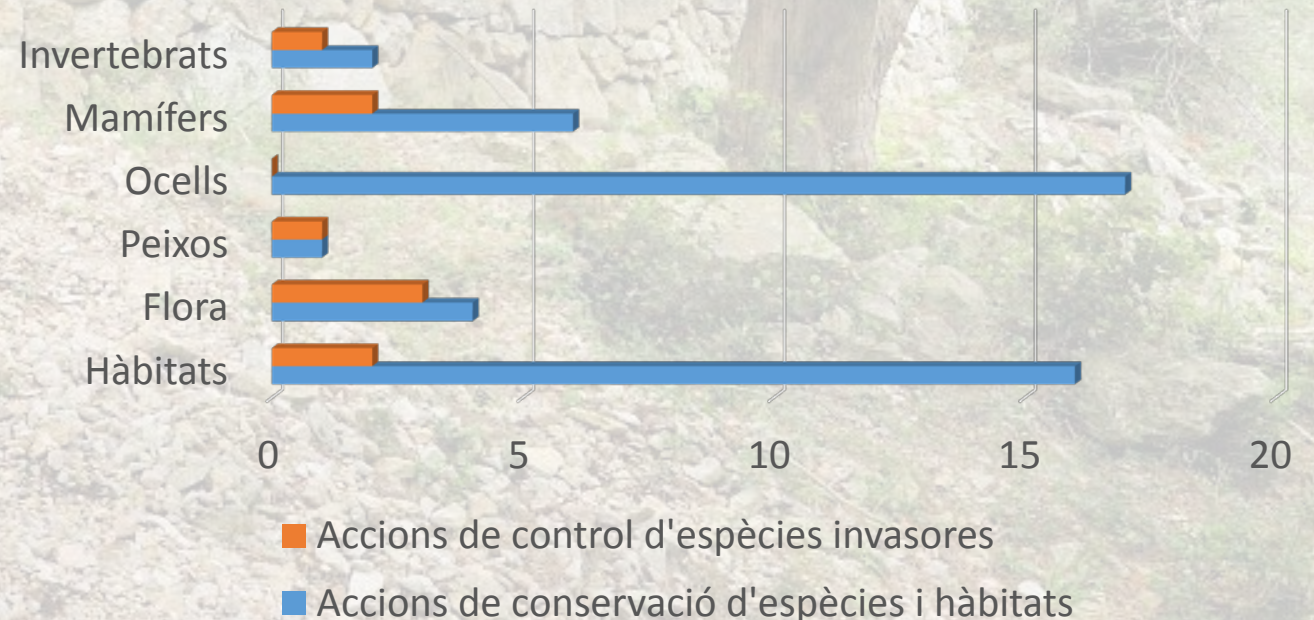
Quants compleixen els objectius?

- Disminució d'espècies invasores
- Disminució de molèsties o impactes de la fauna
- Increment i estabilització de poblacions
- Incorporació als Plans Especials i altres figures de planificació
- Conscienciar i canviar hàbits de la població
- ....

La presa de decisions s'ha fet a partir del seguiment?

Accions de conservació d'espècies i hàbitats, n = 4

Exemple d'aportació a la gestió del programa de seguiment d'espècies de flora

- Tractament especial sobre les espècies de flora amenaçades en ***l'Estratègia de conservació de la flora i la vegetació del PNZVG***

- **Ampliació** del programa de seguiment a més espècies amenaçades

- Incorporació com a criteri d'interès en la proposta **d'adquisició de finques**

- Replanteig de determinades **activitats silvícoles** (p.e. Pla de millora de lleres públiques)

- **Ampliació del programa** de seguiment a més espècies invasores

- Influència en altres òrgans de gestió: plans d'ordenació i gestió **d'espais verds municipals** (Olot)

- **Divulgació** de la problemàtica a diferents agents socials

Senecio inaequalis

Eines de planificació del seguiment de la biodiversitat per sobre l'escala d'ENPE

Aproximació i criteris comuns per a la XARXA DE PARCS
Identificació i estandardització de les principals amenaces
Informació per enriquir la presa de decisions.

PROGRAMA DE CONSERVACIÓ I SEGUIMENT DE LA BIODIVERSITAT (PCSB)

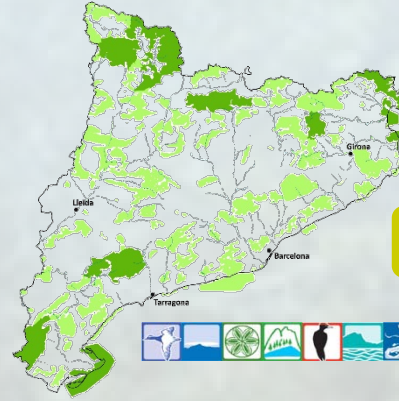
18.923
espècies

957
hàbitats

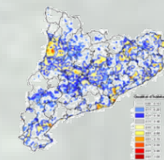

Informació
biològica de les
espècies i els
hàbitats

Xarxa dels Espais
Naturals de
Protecció
Especial

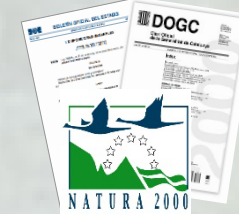
13 ENPEs

Distribució i Abundància

Factors de Canvi

Legislació

Identificació i prioritització dels Objectes de Conservació dels ENPEs en base a criteris comuns entre els diferents espais

Incorporació en els Plans Especials en redacció

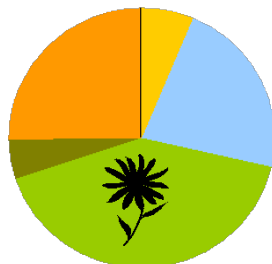

Base per desenvolupar un futur sistema d'informació sobre biodiversitat en els Parcs de Catalunya.

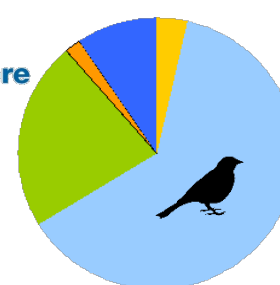
Resultats de la Priorització pels Plans Especials

 Parc Natural de l'Alt Pirineu

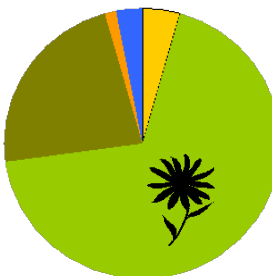
Entre 50 i 100

 Parc Natural del Delta de l'Ebre

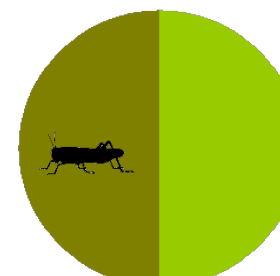
Més de 100

 Parc Natural dels Ports

Entre 50 i 100

 Parc Natural de la Serra del Montsant

Menys de 50

Objectes de Conservació Prioritaris per Grup Taxonòmic

Identificació d'objectes de conservació prioritaris: elements els quals la responsabilitat de l'espai és rellevant per al conjunt de Catalunya (per ex. >15% de representativitat). Els seguiments han de tenir en compte elements amenaçats i aquells que tot i no estar amenaçats la responsabilitat de l'espai és rellevant en el conjunt català.

Conclusions

En general existeix bona (en ocasions molt bona) informació sobre la biodiversitat a escala d'ENPE.

No obstant existeixen llacunes de coneixement bàsica: grups taxonòmics i factors de canvi que afecten els elements de biodiversitat.

En alguns casos no s'ha apreciat una tendència a la millora del coneixement (ex. Invertebrats, criptògames).

Tot i això els ENPE són les zones amb millor informació del país i representatius del conjunt d'ambients.

La informació sobre biodiversitat està **força dispersa (fonts, tipologia de la informació, periodicitat, etc.)**, poc accessible i la seva **integració és complexa**.

Fins ara la disponibilitat de la informació era poc eficient per **prioritzar amb criteri** la gestió, a vegades a escala d'ENPE, però sobretot a escala de la xarxa d'espais naturals.

Representa un **gran esforç per part dels ENPE** amb recursos propis relativament discrets, situació accentuada amb la crisi.

Conclusions

Garantir la continuïtat dels **seguiments** i de la **recerca** en els ENPE, com a informació vital per a la presa de decisions de **forma objectiva**.

El seguiment ha de donar resposta a les **necessitats i la confiança que ha posat la societat** en la xarxa d'espais naturals.

Oportunitat d'incrementar aquesta **informació amb les noves tecnologies** i amb la **ciència ciutadana**.

La informació sobre biodiversitat **fàcilment disponible i integrada** és vital per a la planificació, gestió diària i **avaluació** dels espais.

Posar en valor la informació existent (taxons, hàbitats, pressions ambientals, etc.) en la generació de **productes** que donin resposta a les necessitats dels espais.

La informació **homogènia i estandarditzada** permet conèixer l'evolució dels **factors de canvi** de cara a interpretar millor les **tendències** en els elements de biodiversitat.

Procés en **actualització costant**: disposar de recursos a llarg termini

Agraïments

Emili Bassols, Lluís Brotons, Xavier Buqueras, Jordi Calaf, Lluís Comas, Antoni Curcó, David Guixé, Marc Garriga, Daniel Guinart, David Iturria, Joan Mestre.